

Міністерство освіти і науки України

**Житомирський державний університет
імені Івана Франка**

Інститут філософії імені Г.С.Сковороди

Національної академії наук України

Університет Лойола Мерімаунт

(м. Лос-Анджелес, США)

Інститут культурології та журналістики академії «Ігнатіанум»

(м. Краків, Республіка Польща)

Ризький медичний університет імені П. Страдіня

(м. Рига, Латвія)

Рівненський державний гуманітарний університет

Вінницький національний медичний університет

Імені М. І. Пирогова

Українська асоціація релігієзнавців

РЕЛІГІЯ, РЕЛІГІЙНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ТА РЕЛІГІЙНІ КОНФЛІКТИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Збірник наукових праць

(За матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції

від 27 березня 2025 року)

ієрархія і порядок встановлюються головним чином за допомогою використання культурних механізмів, тому релігійна інстанція (особа або інституція), створюючи символічний капітал, претендує на впровадження символічного насильства з метою поширення власного бачення ситуації в релігійному полі та соціальної реальності загалом.

Література

1. В УПЦ (що в єдності з МП) розкритикували Новоюліанський календар. URL: <https://df.news/2023/08/05/v-upts-shcho-v-iednosti-z-mp-rozkrytykuvaly-novoiulianskyj-kalendar/>.

2. Історична реформа календаря ПЦУ набула чинності. URL: <https://www.dw.com/uk/nabula-cinnosti-istoricna-reforma-kalendaru-pcu-so-zminilosa/a-66649134>.

3. Патріарх Філарет назвав «поспішним рішенням» перехід ПЦУ на новий календар. URL: https://radiotrek.rv.ua/articles/patriarh-filaret-nazvav-pospishnim-rishennyam-perehid-pcu-na-noviy-kalendar-foto_318261.html.

4. Boreiko Yu., Fedotova T. Religious vocabulary of everyday language of the Orthodox believers of Ukraine. Orbis linguarum. 2024. Vol. 22. Iss. 3. P. 82–95.

5. Bourdieu P. Genesis and Structure of the Field of Religion. URL: <https://docs.google.com/file/d/0BxEZ9xOtQkn2X1RWZHVTZTdyMUK/edit?resourcekey=0-LpR4AqKdfq-ef8YUT9NF9w>.

Руслан Гула,

*доктор історичних наук, професор
(Харківський національний університет Повітряних Сил
імені Івана Кожедуба)*

Ірина Передерій,

*доктор історичних наук, професор
(Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»)*

РПЦ ТА «СВО»: ДУХОВНЕ «ОКОРМЛЕННЯ» АГРЕСІЇ АРМІЇ РФ НА ПОЧАТКУ ПОВНОМАСШТАБНОГО ЗБРОЙНОГО ВТОРГНЕННЯ

Спекулятивне використання релігійного чинника для обґрунтування «високих» духовних цілей агресивних війн завжди було притаманне російській історії, яка зводила православ'я у деякий

сакральний універсальний Абсолют, перетворюючи його на ідеологічне підґрунтя власної державної моделі, а також відповідних ідеологічних та політичних концепцій. Згадаймо лише домінуючу в російському інтелектуальному середовищі на початку ХХ ст. концепцію «народа-богоносця», який, на думку російської інтелігенції, був заглиблений виключно в етично-релігійні шукання істинної віри й моралі. Це створювало ірраціонально-ілюзорну картину менталітету народу, неймовірно далеку від реалій, але водночас надавало можливість царату для активного використання фактору екзальтованого православ'я для підняття морального духу російських військових формувань у роки Першої світової війни [1, с. 70–71].

Не є винятком і розвиток сучасного еkleктичного ідеологічного субстрату «священного характеру» агресії РФ в Україні, який отримав у відповідь «духовне» обґрунтування за аналогією «хрестових походів», мета яких натеper спрямована на захист «канонічного православ'я». Це знайшло своє вираження у закидах українському суспільству й владі «переслідувань» філії РПЦ в Україні – УПЦ-МП, яку російська влада здавна використовує як інструмент політичного впливу та дезінтеграції українського соціуму: «Посилюється дискримінація за релігійною ознакою... Ініційовані закони, які направлені проти канонічної Української православної церкви Московського Патріархату» (курсив наш – авт.) [2].

Крім того, повномасштабна агресія РФ явила світу досі небачані приклади відверто квазірелігійної бiснуватості. Чого варті лише «поради» російському воїнству, які викладені у вже скандально відомому збірнику російського союзу ветеранів Афганістану: «... Росія і ми, її солдати, воюємо на боці Добра... Сьогодні ми – православні, мусульмани, буддисти і шаманісти (?– авт.) в одному строю б'ємося проти українського націоналізму та світового сатанізму, що стоїть за його спиною» (курсив наш – авт.) [3, с. 55].

Поява подібних «опусів» і заяв була б зведена нанівець, якби позиція вищого кліру РПЦ дійсно відповідала догматам і нормам християнської моралі, її універсальній концепції Добра і Зла. Але очільник РПЦ також звинувачує виключно «геополітику колективного Заходу», що начебто має на меті «послаблення Росії...», намагається принести страждання не лише керівникам або військовоначальникам, а власне, російському народу» шляхом запровадження масштабних економічних санкцій [4]. Причому не згадується відверто прислужницька щодо російських державних інститутів позиція церкви (особливо з 2014 р.), а з початком війни – перетворення її на апарат духовного «окормлення» російського «воїнства».

Нагадаємо, що глава РПЦ Кіріл (Гундяєв) заявив, що напад Росії на Україну має метафізичний сенс і закликав іти покірливо шляхом, який вказують «сильні світу цього» [5]. Більш того, 12 вересня 2022 р. він прочитав особливу молитву за «Святу Русь» (це один традиційний концепт ідеології російської агресії), яка згодом була спрямована єпархіальним архієреєм для богослужбового використання в усіх парафіях РПЦ.

Усупереч канонам будь-якої світової релігії, які пріоритетним напрямом душпастирської діяльності вважають встановлення миру в збройних конфліктах за участю adeptів однієї віри, вищий клір РПЦ пропагує продовження війни задля досягнення цілей «СВО»: «Встань, Боже, на допомогу людям Твоїм і подай нам силою Твоею перемогу (курсив наш – авт.) [6].

Керівництво Російської православної церкви під час вторгнення Росії в Україну зайняло позицію тотальної відвертої підтримки путінського режиму. Багаторічна залежність РПЦ від держави, а також сервільна політика, яку проводив патріарх Кирило з «вертикалізації» влади в РПЦ, призвели до того, що з початком повномасштабної агресії 24 лютого 2022 р. представники вищого кліру РПЦ неодноразово виступали з виправданнями війни, поширюючи та «освячуючи» наративи російської антиукраїнської пропаганди.

Література

1. Гула Р. В., Гула В. Д. Агонія Левіафана Частина II. Приречені та знедолені. Політичний терор в Україні (1914–1917 рр.). Монографія. К. : Видавець Олег Філюк, 2018. 236 с.

2. Томиленко М. Главное – прекратить попытки незаконно захвативших власть временщиков предавать коренные интересы украинского народа. Красная звезда. 03.03.2022. № 23. С. 2.

3. Разумов А.Н., Крюков Г.А., Кузнецов А.Н. Живу, сражаюсь, побеждаю! Правила жизни на войне. М. : РСВА, 2022. 64 с.

4. Послание Святейшего Патриарха Кирилла и. о. генерального секретаря Всемирного совета церквей в связи с событиями на Украине. Журнал Московской Патриархии. № 4, 2022. С. 9.

5. В РПЦ призвали российских солдат «стереть с лица земли украинскую нацию». Ділова столиця. среда, 27 апреля 2022. URL: <https://www.dsnews.ua/politics/u-rpc-zaklikali-rosiyskih-soldativ-steriti-z-lica-zemli-ukrajinsku-naciyu-foto-27042022-458249> (звернення 17.01.2025)

6. Патриарх Кирилл благословил верующих возносить особую молитву о Святой Руси. Наш край. 9 октября 2022. URL: <https://nash->

Микола Козловець,
доктор філософських наук, професор
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

МЕСІАНСТВО ЯК СКЛАДОВА РЕЛІГІЙНИХ І ПОЛІТИЧНИХ МІФІВ

Міфи, як витвір колективної народної уяви, мають узагальнений і водночас чуттєво-конкретний образ. Вони містять у собі міфологізовану ідею, часто прикрашену різними припущеннями, ілюзіями та фантазіями, і систему цінностей, які мають бути втілені у реальному житті. Найбільшого поширення набувають ті міфи, які відповідають ментальним настановам народу та його актуальним потребам. Особливо яскраво це проявилось у месіанських міфах націй і держав, які перебували у фазі свого формування, активного розвитку чи відродження.

У науковій літературі термін «месіанізм» розглядається у двох значеннях: 1) як релігійне вчення про майбутнє спасіння людства або національної чи релігійної групи, яке начебто здійснить посланець Бога – Месія; 2) як політичне вчення ідеологічного характеру про особливу, дуже важливу роль якогось одного народу, певних спільнот, організацій, лідерів в історії тієї чи іншої країни або всього людства. У цьому значенні месіанство стає частиною ідеологічної, політичної концепції, яка перебуває у тісному зв'язку і з релігійною основою. Як сукупність переконань про особливі переваги певного народу (нації), що претендує на роль обраного носія і вершителя історичних доль людства, месіанство супроводжується пропагандою ідей національної винятковості та переваги держави або нації, що нерідко набуває ознак шовінізму, зневажливого ставлення до інших народів (націй).

Месіанство найбільш притаманне релігійно-фундаменталістським, расистським, радикально-націоналістичним, фашистським та комуністичним політичним доктринам, які виходять з ідеї про те, що тільки політичне панування обраної Богом або природою раси, конфесії, нації, лідера чи визначеного законами суспільного розвитку класу може встановити справедливий суспільний порядок. Воно слугує ідеологічним обґрунтуванням права тоталітарних рухів, партій, авторитарних груп, лідерів на